

2011 Collegiale toetsing van de Belgische beleidsmix

Eindverslag

Toetspanel:

Joaquín Serrano Agejas	Ministerie voor Wetenschap en Innovatie, Spanje
Kai Husso	Raad voor Onderzoek en Innovatie, Finland
Armin Mahr	Oostenrijks federaal ministerie voor Wetenschap en Onderzoek
Xabier Goenaga	JRC-IPTS
Patrick Vock	Federaal departement Binnenlandse Zaken, Zwitserland
Patries Boekholt (verslaggever)	Technopolis Group
Luke Georghiou (verslaggever)	Universiteit van Manchester
Waarnemer van de Europese Commissie:	
Maria-Herminia Andrade	DG Onderzoek

29 september 2011

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Het onderzoek- en innovatiesysteem in België	2
3. Beheer van het onderzoek- en innovatiesysteem	3
4. Toepassing van beleidsinstrumenten voor onderzoek en innovatie	6
5. Hoog opleidings- en competentieniveau	7
6. Randvoorwaarden voor innovatie in de particuliere sector	8
7. Synergieën tussen actoren op het vlak van onderzoek	10
8. Internationalisering van het Belgisch onderzoek- en innovatiesysteem	11
9. Aanbevelingen	12

Bijlage A: Basis voor de Belgische toetsing

Bijlage B: Achtergrondverslag

Bijlage C: Programma van de collegiale toetsing

Bijlage D: Procedé om de beleidsmix te toetsen met het nieuwe instrument voor zelfevaluatie

1. Inleiding

In dit verslag komen de belangrijkste punten uit de collegiale toetsing van de Belgische beleidsmix 2011 aan bod. Een zelfreflectierapport van alle Belgische gewest- en gemeenschapsregeringen en van de federale regering vat een aantal kritische punten samen die in eerdere toetsingen en analyses van de Belgian Research and Innovation Area (BRIA) aan bod zijn gekomen. Met deze belangrijkste punten als uitgangspunt vonden van 16 tot 18 mei zes panelvergaderingen plaats met allerlei belanghebbende partijen uit Belgische kringen voor onderzoek en innovatie, zowel beleidsmakers als openbare en particuliere onderzoeksinstellingen. Het programma is als bijlage B bij dit verslag gevoegd. We willen de organisatoren bedanken voor de puik organisatie van de panelbesprekingen en voor de gastvrijheid gedurende deze drie dagen.

Het panel kon voor dit verslag terugvallen op een zelfreflectierapport van de Belgische beleidsmakers (bijlage A), op een achtergrondverslag met de hoofdkenmerken van de BRIA (bijlage B) en op de gesprekken met de belanghebbende partijen tijdens de panelvergaderingen. Onze waarnemingen, conclusies en aanbevelingen hebben we in dit korte verslag samengevat. Als bijlage C vindt u een overzicht van het toetsingsprogramma.

De Belgische overheden stelden voor om over de zes volgende thema's een zelfreflectieoefening te houden:

- Het innovatiescorebord om het algemene rendement van het Belgisch wetenschappelijke systeem en de geboekte vooruitgang te beoordelen.
- Federaal versus regionaal beleid: nieuwe kijk op beleidsvorming in het versnipperde Belgische onderzoek- en innovatielandschap.
- Het verband tussen onderzoek- en innovatiebeleid. Hiermee wordt rekening gehouden in het hoofdstuk over beleid en in het hoofdstuk over de synergieën tussen de academische wereld en het bedrijfsleven.
- Het ruimere economische beleid en het reglementaire kader.
- Internationalisering van onderzoek en innovatie.
- Human resources en de onderzoekbasis

Voor onze denkoefening hebben we met deze thema's rekening gehouden in het instrument voor zelfevaluatie van de Innovation Union. Als bijlage D geven we ook een korte beschouwing over het gebruik van dit instrument en over de procedés van deze collegiale toetsing van de beleidsmix. Aangezien België zich heeft aangeboden als vrijwilliger om dit instrument als eerste te gebruiken, kan dit nuttig zijn voor andere lidstaten die ook een dergelijke toetsing van hun beleidsmix moeten ondergaan. Hoofdstuk 2 geeft een kort overzicht van typische eigenheden van het Belgisch systeem. Hoofdstuk 3 toetst het beleid in de Belgian Research and Innovation Area (BRIA). Hoofdstuk 4 beschrijft hoe het beleid wordt uitgevoerd. Hoofdstuk 5 gaat na hoe goed onderzoek en onderwijs scoren. In hoofdstuk 6 bespreken we vervolgens onderzoek en innovatie in de particuliere sector, samen met de randvoorwaarden voor zakendoen in België. Het aparte hoofdstuk 7 is gewijd aan de internationalisering van onderzoek en innovatie. In hoofdstuk 8 sommen we tot slot onze belangrijkste aanbevelingen op.

2. Het onderzoek- en innovatiesysteem in België

Het onderzoek- en innovatiesysteem (OIS) in België heeft belangrijke specifieke kenmerken waardoor het Belgisch systeem zich onderscheidt van de meeste andere systemen in Europa. Om een beter beeld te krijgen van de werking en het beheer van het systeem, is het nodig om deze eigenheden kort te beschrijven en zo duidelijk te maken waar het in deze evaluatieoefening van de beleidsmix precies om draait. Een uitgebreidere beschrijving van de BRIA vindt u terug in het achtergronddocument dat de internationale collega's voor de panelbesprekingen kregen (zie bijlage B) en in het zogenaamde BRISTI-rapport¹.

Een eerste belangrijke kenmerk van het Belgisch systeem is dat binnen de federale structuur van het land het grootste deel van de bevoegdheden voor wetenschap, onderzoek, onderwijs en innovatie naar de gewesten en de gemeenschappen is overgeheveld. Het Belgisch onderzoek- en innovatiesysteem is een combinatie van twee grote en één klein onderzoek- en innovatiesysteem die met elkaar wedijveren en samenwerken via een openbaar bestuursstelsel met zes niveaus en zowel federale als confederale elementen. Er is bijgevolg niet één Belgisch onderzoek- en innovatiesysteem; alle gewesten (en gemeenschappen) hebben zowat volledige autonomie om hun eigen systeem op te zetten. De federale Belgische regering is bevoegd voor specifieke beleidsdomeinen zoals ruimtevaart, kernenergie en poolonderzoek, het volledige fiscale beleid en het economisch omkaderingsbeleid. Naar schatting 75% van de overheidsuitgaven voor onderzoek en ontwikkeling (met inbegrip van innovatie) gebeuren door de gewesten en de gemeenschappen; slechts 25% is afkomstig van het federaal niveau. Deze balans wijzigt door fiscale O&O-incentiveregelingen. De gewesten zijn als enige bevoegd voor innovatiebeleid; alle uitgaven in dit verband zijn dus voor rekening van de gewesten en de gemeenschappen.

Voor ons, als toetsingspanel, kwam uit de driedaagse panelbesprekingen duidelijk naar voren hoe onafhankelijk de subsystemen voor onderzoek en innovatie in België zijn voor wat betreft het beheer, het uitwerken van strategieën en het uitvoeren van beleidsmaatregelen.

Grondwettelijk gezien is er een onderscheid tussen het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap; ze hebben dan ook hun eigen regering en administratie. Sinds 2009 stemmen ze hun beleidsstrategieën voor onderzoek en innovatie nauw op elkaar af. De Vlaamse regering (die bevoegd is voor het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap) stippelt sinds de jaren 1980 eigen onderzoek- en innovatiestrategieën uit. Ze heeft de voorbije dertig jaar een uitgebreid netwerk van beleidsactoren en -instrumenten opgezet. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de benjamin van de drie binnen dit beleidsdomein en heeft onlangs pas een specifieke organisatiestructuur opgezet om onderzoek- en innovatiestrategieën voor het hoofdstedelijk gewest uit te stippelen en om te zetten.

Deze gedecentraliseerde en van elkaar gescheiden onderzoek- en innovatiesystemen in België vormden een bijkomende moeilijkheid voor de collegiale toetsing en de beoordeling. Het panel werd gevraagd om heel verschillende subsystemen te bekijken, waardoor het moeilijk was om België in zijn geheel te beoordelen. Om lessen te trekken uit het gebruik van het instrument voor zelfevaluatie van de Innovation Union moet met deze complexe context rekening worden gehouden. Hoe deze specifieke eigenheden het beheer van de BRIA en de uitvoering van het beleid beïnvloeden, beschrijven we in de volgende hoofdstukken.

¹ Belspo, 'Belgian Report on Science, Technology and Innovation 2010', Brussel, juni 2010.

3. Beheer van het onderzoek- en innovatiesysteem (OIS)

Het instrument voor zelfevaluatie van de Innovation Union zoals voorgesteld in de EU2020-strategie, bevat een aantal punten die verband houden met het beheer van het OIS. Een eerste belangrijk punt houdt in dat het bevorderen van onderzoek en innovatie wordt beschouwd als een belangrijk beleidsinstrument om de concurrentiekracht te vergroten en om meer werkgelegenheid te scheppen, om belangrijke maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden en om de levenskwaliteit te verbeteren. Dit moet ook als dusdanig aan het publiek worden bekendgemaakt.

We stellen enkele positieve evoluties in het Belgisch systeem vast:

- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest berusten de belangrijkste bevoegdheden op het vlak van onderzoek en innovatie bij één minister. Die heeft zo een prima beeld van beide beleidsdomeinen. In principe moet dit het gevaar beperken voor een gebrek aan coördinatie tussen de domeinen van onderzoek en innovatie.
- In alle gewesten en gemeenschappen staat onderzoek en innovatie hoog op de politieke agenda. De regionale regeringen hebben binnen het kader van hun strategische langetermijnplanning ambitieuze doelstellingen vastgelegd.
- Toen de Vlaamse regering onlangs een algemene eenmalige budgetverhoging doorvoerde, werd een aanzienlijk deel hiervan bestemd voor het O&O-beleid. Het geld zal worden gebruikt voor strategische steun op middellange en lange termijn. Positief is dat deze budgettoewijzing aantoont dat O&O als belangrijke beleidsinstrument wordt beschouwd om de groei strategie te steunen in tijden van financiële budgetschaarste.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft zijn O&O-budget de afgelopen vijf jaar verdubbeld.
- De nieuwe regeling voor belastingkredieten die op federaal niveau werd ingevoerd, wordt intensief gebruikt. In 2009 waren de belastingkredieten goed voor een bedrag van ongeveer 500 miljoen. Voor 2010 en later wordt een uitbreiding van de regeling verwacht.
- Wallonië heeft de OESO gevraagd om het gewestelijk innovatiesysteem onder de loep te nemen. De bedoeling is om uit deze oefening lessen te trekken om het beleid te verbeteren. Het Waalse Marshall Plan wijst op de grote ambities en de grotere overheidsuitgaven voor O&O.
- Het Belgische voorzitterschap van de EU bewees dat een goede samenwerking tussen de verschillende regeringsinstanties mogelijk is. Het lijkt erop dat men een goede pragmatische manier heeft gevonden om zo nodig samen dingen aan te pakken.

We moeten echter ook een paar kritische kanttekeningen bij het Belgisch onderzoek- en innovatiebeleid plaatsen.

Het is onze stellige overtuiging dat het **onderzoek- en innovatiesysteem ondergefinancierd is**. Een sterke aanwijzing hiervoor is dat de O&O-uitgaven van de Belgische regering 0,85% bedragen, wat minder is dan de Barcelona-doelstelling van 1%. Ondanks de aangekondigde verhoging van de O&O-uitgaven door de Vlaamse regering in de komende jaren, blijven de globale openbare en particuliere uitgaven voor O&O in België laag. Aangezien de particuliere investeringen in O&O ook stagneren, is het onwaarschijnlijk dat de Barcelona-doelstelling tegen 2020 wordt gehaald, tenzij de O&O-uitgaven de komende jaren gevoelig toenemen.

De perspectieven op lange termijn voor de Federale regering worden gehinderd door de **politieke impasse** en door het uitblijven van een nieuwe regering. De

onzekerheid over de toekomst van België en de al meer dan een jaar aanslepende regeringsvorming verhinderen het opstellen van nieuwe beleidsplannen en het nemen van belangrijke budgettaire beslissingen op federaal niveau. Toch werd het nationale hervormingsprogramma EU2020 op tijd aan de Commissie overgemaakt met targets voor de doelstellingen (zoals 3% O&O-intensiteit tegen 2020).

De Belgian Research and Innovation Area (BRIA) is **complex en versnipperd** zoals we in het vorige hoofdstuk al hebben aangehaald. Bij de verschillende regeringen leek er weinig bereidheid en interesse te zijn om binnen het Belgisch systeem nauwer met elkaar samen te werken en leek men ook niet het gevoel te hebben dat dit dringend noodzakelijk was. De bereidheid om samen te werken met hun evenknie binnen het Belgisch systeem leek door de bank genomen niet veel te verschillen van de bereidheid om nauwer samen te werken met buitenlandse partnerlanden en -regio's.

De Interministeriële Conferentie voor Wetenschapsbeleid (IMCWB), de coördinerende instantie tussen de Federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten, waarin de leden van de verschillende regeringen zitten die bevoegd zijn voor wetenschapsbeleid, komt niet vaak samen. De laatste vergadering vond plaats in mei 2010.

De administratieve Commissie voor Internationale Samenwerking (CIS) en de subcommissies komen vaker bijeen. Zij gaan bijvoorbeeld over onderwerpen die verband houden met het Europees Kaderprogramma. Deze commissies werken op een ad-hocbasis als er nood is aan coördinatie, vooral in verband met Europese aangelegenheden. Het Europees voorzitterschap heeft aangetoond dat dit soort pragmatische ad-hocsamenwerking in België heel goed kan werken. Een parallelle Commissie voor Federale Samenwerking (CFS), die bevoegd is voor algemene nationale onderwerpen, werkt niet goed en is al een tijdje niet meer actief. Er bestaat een gelijkaardige, maar wat ruimer opgevatte commissie die over economische aangelegenheden gaat: de Interministeriële Economische Commissie (IEC). De IEC is bevoegd voor de technische coördinatie tussen departementen voor wat betreft economische onderwerpen in de ruime zin van het woord. Binnen deze context heeft de IEC een Innovatiewerkgroep opgericht om het Belgisch standpunt te coördineren over verschillende onderwerpen met betrekking tot het economisch en industrieel beleid en het beleid wat betreft innovatief onderzoek. De nadruk ligt hierbij vooral op normalisering, aanbestedingen en intellectuele eigendomsrechten. De IEC coördineert momenteel ook concrete acties zoals opleidingen over innovatief aanbesteden. Het pleegt hierbij wel geen overleg met de andere interministeriële commissies bevoegd voor innovatie. We raden dan ook ten stelligste aan om de mechanismen voor systematisch en regelmatig coördinatieoverleg tussen de verschillende regeringen en beleidsdomeinen in de BRIA te versterken.

De stakeholders en dan vooral de industrie zien de versnippering van het Belgisch systeem en het gebrek aan coördinatie als een probleem. Voor bedrijven die slechts in één regio actief zijn, blijkt de toegang tot overheidssubsidies en de transparantie van het OIS geen onoverkomelijk probleem. Voor bedrijven die in meer dan een regio vestigingen hebben of die met een Belgische partner buiten de eigen regio wensen samen te werken, kan de versnippering van het onderzoek- en innovatiebeleid echter wel een belangrijke belemmering vormen. Alles hangt af van het aantal vestigingen, van de locatie en van de sectoren waarin ze actief zijn.

Bedrijven met een hoofdzetel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zouden graag meer mogelijkheden zien ter ondersteuning van innovatie. Het verkrijgen van middelen voor vestigingen buiten Brussel is omslachtig. Voor klanten is de versnippering in het systeem een groter probleem dan de beleidsmakers lijken te beseffen. Ze zouden graag zien dat de regels voor toegang tot overheidssteun over alle beleidsniveaus heen beter op elkaar worden afgestemd.

Omdat België een klein land is – we hebben het dan nog niet over de afzonderlijke regio's – is het door de **versnippering** moeilijk om een kritieke massa te bereiken, vooral in domeinen waarin alle regio's goed scoren, zoals de uitgesproken internationale farmaceutische sector. De stakeholders hadden ook kritiek op het feit

dat de versnippering een negatief effect heeft op de positie van België binnen Europa. Om op Europees niveau impact te hebben, is er vaker nood aan een duidelijk gemeenschappelijk standpunt. De versnippering kost veel tijd en vergt door de vele vertegenwoordigingen heel wat inzet van personeel. Het panel ving ook verhalen op waarbij 'met één stem spreken' niet zo goed uitpakte zoals binnen ESFRI; aan de andere kant wijzen sommige actoren erop dat ruimere regionale bevoegdheden 'patstellingen' kunnen voorkomen wanneer slechts één van de gewesten in een bepaalde onderzoeksinfrastructuur is geïnteresseerd.

Er zijn duidelijke voordelen verbonden aan een coherenter en convergente visie en strategie en aan het op één lijn brengen van instrumenten tussen de verschillende beleidsniveaus. Omdat het op dit moment ontbreekt aan politieke steun van bovenaf voor nauwere samenwerking, zou een pragmatische aanpak van onder uit tussen de betrokken partijen zonder meer een goed uitgangspunt zijn. Dit kan echter in geen geval het eindpunt zijn voor een efficiënt systeem op een bepaalde geografische locatie. De realiteit van het bedrijfsleven gaat veel verder dan het versnipperde beleidslandschap in België.

De verschillende gewesten en gemeenschappen **besteden hun overheidsmiddelen prioritair** aan specifieke technologiedomeinen of -sectoren ('smart specialization'). Het Vlaams en het Waals Gewest hebben een aantal prioritaire clusters vastgelegd. Wallonië heeft dat in zijn Marshall Plan gedaan en Vlaanderen in zijn Vlaanderen in Actie-plan en in de zes prioritaire clusters die de Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie heeft vastgelegd. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft in zijn Innovatieplan een aantal focusdomeinen opgenomen. De Belgische deelnemers aan de panelbesprekingen gaven echter aan dat op dit vlak nog meer kan gebeuren; nu is er nog te weinig sprake van synergieën en coördinatie tussen de verschillende initiatieven.

De Belgische evaluatiecultuur heeft een stevige basis en is goed ontwikkeld, maar richt zich vooral op programma's, instrumenten en instellingen. Meer systematische evaluaties kunnen aan elkaar worden getoetst om een beter strategisch overzicht te krijgen van de kansen en uitdagingen voor onderzoek en innovatie in België. Een volledig onderzoek van België zou baat hebben bij een holistische analyse van het hele nationale systeem en niet van de verschillende subsystemen.

Een knelpunt in alle gewesten en gemeenschappen is het **gebrek aan menselijke middelen** bij de instanties die het onderzoek- en innovatiebeleid uitstippelen. De last is te groot voor het beperkte personeelsbestand om naast de interne activiteiten ook nog de uitwisseling tussen de gewesten en het overleg met internationale instanties zoals de Europese Commissie voor zijn rekening te nemen. Dit is een van de redenen waarom de dialoog en de communicatie tussen de gewesten weinig prioriteit krijgt. Het gebrek aan gekwalificeerde medewerkers om de BRIA op verschillende niveaus te sturen, is een belangrijk argument voor een betere werkcoördinatie en werkverdeling tussen de verschillende beleidsinstanties. Door het werk beter te verdelen, komen er bij de regeringen meer mensen vrij die zich dan op minder dossiers kunnen richten.

De subkritieke omvang van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een specifiek aspect van het gebrek aan capaciteit. Gelet op het potentieel van dit kleine geografische gebied op het vlak van economie en O&O, kan België in zijn geheel flink wat kansen mislopen. Dit kan worden voorkomen door bijvoorbeeld onderzoek- en innovatieprogramma's open te stellen voor bedrijven uit verschillende gewesten zodat bedrijven die in Brussel zijn gevestigd (met hun hoofdzetel bijvoorbeeld) niet voor subsidies bij verschillende regeringsinstanties hoeven aan te kloppen. Het sociaaleconomisch invloedgebied van Brussel rijkt veel verder dan de formele administratieve grenzen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet kunnen groeien in sociaaleconomische zin. België moet beter gebruik maken van de aantrekkingskracht van het Brussels stadsgewest met zijn sterke internationale uitstraling. De economische groeigebieden in de omgeving van Zaventem, Leuven en Charleroi kunnen samen naar buiten komen om buitenlandse investeringen aan te trekken. Om te komen tot een meer coherente aanpak en om de juiste randvoorwaarden voor

economische groei en innovatie te creëren, moeten de verschillende betrokken regeringsniveaus hun beleid op elkaar afstemmen.

4. Toepassing van beleidsinstrumenten voor onderzoek en innovatie

België heeft een compleet en **uitgebreid aanbod beleidsinstrumenten voor onderzoek en innovatie** die zowat elk aspect van een totaalbeleid dekken. De beleidsmix vertoont geen grote lacunes. Er zijn wel problemen met het evenwicht van de maatregelen, de transparantie voor de gebruikers en de onderlinge afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus. Sommige stakeholders hadden het zelfs over te veel instrumenten (oude instrumenten worden bijna nooit opgedoekt) in plaats van te weinig.

Het onderzoek- en innovatiesysteem dat we in de vorige hoofdstukken hebben beschreven, heeft ook zijn gevolgen voor de beleidsmix in België: er zijn in feite vier verschillende beleidsmixen en de meeste instrumenten bevinden zich in Vlaanderen en Wallonië. Het federaal beleidsniveau werkt niet als een overkoepelend of coördinerend niveau, maar is een extra systeem naast de andere systemen. Gelet op de grote onafhankelijkheid van de gewesten om zelf beleidlijnen uit te zetten, is er in feite **geen coördinatie van de beleidsmixen** voor het hele land. De taak van de Federale regering op het vlak van onderzoek en innovatie is duidelijk vastgelegd: de nadruk ligt vooral op economisch en fiscaal beleid en op onderzoek in bepaalde domeinen (zoals ruimtevaart en kernenergie). De verhouding tussen indirecte maatregelen (fiscaal beleid, het gebruik van regels) en directe maatregelen is niet uitdrukkelijk vastgelegd of besproken tussen de verschillende beleidsniveaus omdat elke entiteit binnen de eigen institutionele bevoegdheden opereert. De klant krijgt hierdoor een hoop beschikbare instrumenten voorgeschoteld, maar heeft enkel toegang tot de instrumenten van het gewest waarin zijn bedrijf of instelling is gevestigd. Hoewel er ad-hocacties zijn om de programma's van de verschillende gemeenschappen en gewesten op elkaar af te stemmen, zijn ze **niet zonder meer toegankelijk** voor klanten uit alle regio's. In bepaalde gevallen zijn ze net zoals voor buitenlandse partners toch toegankelijk en kan men deelnemen op voorwaarde dat de fondsen niet buiten de regio worden aangewend. We kregen ook meldingen over de verplichting om de sociaaleconomische impact binnen een gewest aan te tonen, wat een hinderpaal is voor bedrijven met vestigingen in verschillende regio's. Volgens het panel moet er meer gebeuren om de vele beleidsinstrumenten te stroomlijnen en om te zorgen voor een betere afstemming tussen de gewesten onderling en tussen de gewesten en de Federale overheid.

De nieuwe fiscale regelingen om de kosten van investeringen (notionele interestaftrek) en de personeelskosten voor O&O (speciale regelingen voor werkgeversbijdragen) te drukken, werden door het bedrijfsleven (en de O&O-sector) positief onthaald. Dit heeft het O&O-investeringsklimaat in België ingrijpend verbeterd.

Tijdens de panelbesprekingen plaatsten stakeholders nog meer kritische kanttekeningen:

- Een behoorlijk deel van de overheidsuitgaven gaat naar openbare onderzoeksinstellingen, waarbij over de ruimere onderzoeksagenda's nauwelijks met het bedrijfsleven wordt overlegd. Er lijkt nood te zijn aan meer overleg met en betrokkenheid van de stakeholders bij het opstellen van programma's.
- In Vlaanderen zijn de meeste onderzoek- en innovatie-instrumenten gericht op individuele instellingen. Te weinig instrumenten focussen op samenwerking op middellange tot lange termijn tussen bedrijven onderling (clusters) of tussen bedrijven en onderzoeksinstellingen.

- Naast de IUAP's zijn er geen instrumenten om de intergewestelijke samenwerking te bevorderen.
- Sommige stakeholders hadden het over een gebrek aan coördinatie tussen innovatie en wetenschap/onderzoek. Dat gebrek zou nog worden versterkt door de opsplitsing van de politieke bevoegdheden (universiteiten, hogescholen en wetenschap zijn een gemeenschapsbevoegdheid, terwijl innovatie een onderdeel is van het gewestelijk economisch beleid). De versnippering werd in Vlaanderen aangepakt door gewest en gemeenschap te laten samenvallen; het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap werken dan weer samen op het vlak van onderzoek. Binnen België als land kan er los van de huidige administratieve opsplitsing binnen de verschillende gemeenschappen en gewesten, nog meer gebeuren in de vorm van bijvoorbeeld een fusie van de verschillende administraties bevoegd voor onderzoek en innovatie en voor het uitstippelen van een algemeen beleid inzake economie en innovatie. Dit zou ook het probleem van te kleine administraties oplossen.

5. Hoog opleidings- en competentieniveau

Een van de troeven van België is de kwaliteit van het onderzoek en het opleidingsniveau van de werknemers. Belgische universiteiten hebben een vrij hoge academische output. Per 10.000 inwoners verschijnen er gemiddeld 13,0 publicaties. Dat aantal ligt ruim boven het gemiddelde in de EU27 (7,4), de VS (9,9) en Japan (6,1). Belgisch onderzoek wordt gekenmerkt door een vrij hoge internationale samenwerking: ongeveer 54% van de publicaties zijn internationale copublicaties. Deze internationale copublicaties halen ook heel goede impactscores (150% van het wereldgemiddelde). De impact van directe citaten is voor België ook hoog. KU Leuven is de op 13 na grootste klant voor financiering van het Europees Kaderprogramma (zie ook het Achtergrondverslag als bijlage B). Iedereen was het erover eens dat uitmuntendheid op het vlak van onderzoek een prioriteit moet blijven en dat subsidies voor onderzoeksgedreven onderzoek essentieel zijn als steun.

Tijdens de toetsing vernamen we dat de hoge kwaliteit van de onderzoekers een belangrijke troef is voor het bedrijfsleven en een belangrijke reden om hun bedrijf (en O&O-activiteiten) in België te vestigen. België heeft een aantal voorbeelden van internationale topinfrastructuur zoals het IMEC-onderzoekscentrum voor nanoelektronica. We stelden ook vast dat het beleid het niveau van het basisonderzoek en het aanbodgericht onderzoek sterk mee ondersteunt.

De Vlaamse Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijk gewest en de Franse Gemeenschap hebben allemaal een 'brain gain'-programma om onderzoekers voor hun respectievelijke instellingen (opnieuw) aan te trekken (Odysseus, Brains Back to Brussels en Ullysé).

In de bespreking met stakeholders uit onderzoekskringen en uit het bedrijfsleven werden enkele punten van kritiek aangehaald:

- Taalregels in de gewesten (colleges in het hoger onderwijs worden in het Frans of in het Nederlands gegeven) vormen een belemmering voor de internationalisering van de sector van het hoger onderwijs. In sommige cursussen zou Engels als extra taal in het hoger onderwijs moeten worden ondersteund.
- Het is niet eenvoudig om onderzoekers zowel in de openbare als in de particuliere sector aantrekkelijke werkvoorwaarden aan te bieden. Stakeholders uit het bedrijfsleven klagen over de hoge tewerkstellingskosten voor onderzoekers, ondanks de fiscale incentives voor onderzoekspersoneel. De aangekondigde evaluatie van de fiscale incentives voor O&O moet een bredere vergelijking maken tussen loonkosten van Belgische onderzoekers en onderzoekers in de buurlanden en nagaan in welke mate dit met fiscale incentives kan worden bijgestuurd.

- Het (toekomstige) gebrek aan gekwalificeerde mensen, vooral ingenieurs en in de wetenschappen en de technologie, baart heel wat stakeholders zorgen. De beleidsdiscussie over onderwijs lijkt zich vooral toe te spitsen op het hoger onderwijs, maar de interesse voor wetenschappen en ondernemerschap moet ook al op jeugdige leeftijd worden aangewakkerd.
- Parallel hiermee moet de discussie over alternatieve opleidingstrajecten (zoals beroepsopleidingen) worden aangezwengeld.

6. Randvoorwaarden voor innovatie in de particuliere sector

6.1 Algemene voorwaarden voor zakendoen en investeren in O&O

We kregen een gemengd beeld van de algemene randvoorwaarden voor zakendoen in het domein van O&O en innovatie. Die dualiteit komt ook tot uiting in de hoge positie in het IMD World Competitiveness Report en de ranglijst van het World Economic Forum, maar tegelijk wordt verwezen naar een aantal minpunten op het vlak van werkgelegenheid, overheidsfinanciën, fiscaal beleid, de arbeidsmarkt en normen en waarden. Het verbaast niet dat de grootte van de markt ook een thema is, hoewel heel wat bedrijven op de hele Europese markt zijn gericht.

In heel wat gevallen is voor de vastgestelde minpunten een oplossing gevonden. In eerdere collegiale toetsingen werd erop gewezen dat het fiscale klimaat in België niet bevorderlijk is voor (particuliere) investeringen in O&O en werkgelegenheid in O&O. Vooral de dubbele situatie van lage lonen voor onderzoekers en hoge kosten voor werkgevers werd als een bedreiging beschouwd voor het Belgisch onderzoek- en innovatiesysteem. Het zou een brain drain in de hand werken en België weinig aantrekkelijk maken voor buitenlandse onderzoekers. Zoals eerder vermeld, is er kentering in deze situatie gekomen door de invoering van een uitermate gunstige fiscale regeling om de kosten voor de tewerkstelling van onderzoekers in zowel particuliere als openbare organisaties te drukken.

De inspanningen die de regering levert om het zakendoen te vereenvoudigen en om te snoeien in het aantal regels lijken te zijn toegenomen. Zo staat in het Operationeel Programma 2011 vermeld dat België vasthoudt aan het Denk Eerst Klein-beginsel. In de European Small Business Act Review staat dat België heel wat vooruitgang heeft geboekt om het zakendoen voor kleine ondernemingen eenvoudiger te maken. België is één van de weinige lidstaten die in hun nationale besluitvormingsproces een kmo-test hebben opgenomen. Het is tevens één van de vijf lidstaten die aanbeveling 49 nakomt om alle wettelijke procedures af te handelen om een onderneming te liquideren als die binnen het jaar de boeken neerlegt wegens niet-frauduleus faillissement.

6.2 Ondernemerschap en startende ondernemingen

Algemeen leeft de bezorgdheid dat de Belgische economie onvoldoende innovatieve starters telt. Een van de redenen die hiervoor werd aangehaald, is de opvatting over ondernemerschap. Die staat een overgang in de weg van medium-techindustrie naar high-techindustrie.

Het is duidelijk dat dit punt in de bestaande beleidsplannen wordt aangekaart. Volgens het Werkingsplan 2011 en het Hervormingsprogramma 2020 wil Vlaanderen de ondernemingscultuur bevorderen. Het heeft verschillende actieplannen uitgewerkt, onder andere een voor ondernemerschap (2010) en voor ondernemersopleidingen. Het kmo-beleid is bijgestuurd: er is nu ook steun beschikbaar voor potentiële starters. In Wallonië ligt de nadruk op financiële steun voor starters en op het bevorderen van het ondernemerschap. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verleent steun aan bedrijven op actiever te worden op exportmarkten en biedt hulp aan buitenlandse ondernemingen die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest willen investeren.

We vernamen wel dat er nog meer moet gebeuren. Er moet vooral iets gebeuren aan de houding – mensen zouden voor een zekere toekomst kiezen en er zou een structureel probleem bestaan in het onderwijssysteem dat te weinig aandacht aan dit thema besteedt. Ondernemerschap lijkt helemaal niet hoog op de politieke agenda te staan. Nochtans levert het duidelijke voordelen op om vroeg in een onderwijstraject mensen aan te zetten om te kiezen voor ondernemerschap.

Wat het specifieke thema van universitaire spin-offs betreft, is er aantoonbaar sprake van een goede aanpak, vooral aan de KU Leuven en de Université de Liège. Voor een nog breder draagvlak is aan de universiteiten een culturele ommezwaai nodig en moeten bureaus voor technologieoverdracht de tijd krijgen om voldoende capaciteit te ontwikkelen. Zoals elders zijn onderzoekers die op de proppen komen met uitvindingen, meestal niet de juiste mensen om een bedrijf te laten groeien. Er is nood aan bedrijfsleiders met de juiste competenties en de juiste ervaring. Het panel kreeg te horen dat er een groot verschil is tussen de universiteiten. Het zal dan ook een uitdaging zijn om een algemeen beleid uit te werken om dit probleem aan te pakken.

De risicokapitaalmarkt lijkt doorgaans goed werk te leveren, maar heeft wellicht te weinig slagkracht. Er zijn vooral te weinig financiële middelen beschikbaar voor proof-of-conceptprojecten. Bovendien ontbreekt het ook aan fondsen voor de kiem- en opstartfase.

Gebruikmaken van de competenties die latent in grotere ondernemingen aanwezig zijn via openbare-particuliere partnerschappen, kan een manier zijn om dit probleem op te lossen. Die moeten de nodige groei-impulsen opleveren om steun te bieden bij de omzetting van kennis in activiteiten waar de economie en de samenleving baat bij hebben. Het moet gaan om meer dan het louter verkopen van intellectuele eigendom op het vlak van O&O en het moet de groei stimuleren van bedrijven die actief zijn in de tertiaire en de culturele sector.

6.3 Intellectuele eigendom, normalisering en andere randvoorwaarden

Het panel kreeg uiteenlopende antwoorden op de vraag of de Belgische wetgeving in verband met intellectuele eigendom (IE) opgewassen was tegen haar taak. Sommige vertegenwoordigers van industriële sectoren zagen geen grote gevaren met de huidige wetgeving. Andere stakeholders hadden kritiek op de versnippering van informatie en promotie over IE en pleitten voor een vereenvoudiging en voor oplossingen die in alle regio's gelden. Wat het beslechten van geschillen betrof, gingen er stemmen op voor een federale IE-wetgeving die moet handelen over de centrale EU-wetgeving die van kracht is als er sprake is van een EU-octrooi.

Het belang van regels en normen bij het uitwerken van randvoorwaarden werd erkend, maar er werd niet op evidente knelpunten gewezen. We hoorden welkome getuigenissen over een veranderende aanpak in verband met meetnormen waarbij wetenschappers nauwer zouden samenwerken met de industrie via het ontwikkelen van instrumenten en testmaatregelen voor activiteiten op nanoschaal.

6.4 De openbare sector als drijvende kracht achter innovatie – vraaggedreven innovatiebeleid

Vraaggedreven innovatiebeleid is een thema dat een steile opgang maakt binnen Europa en binnen de lidstaten. Het gaat om aanbestedingen voor innovatieve goederen en diensten (of voor O&O die aan de ontwikkeling voorafgaat) en om het gebruik van regels en normen om de grenzen te verleggen wat betreft de oplossingen die het bedrijfsleven moet aanreiken.

Wat dit soort vraaggedreven innovatiebeleid betreft, is de Vlaamse regering en vooral het technologieagentschap IWT een absolute koploper in de ontwikkeling van instrumenten voor innovatief aanbesteden. Na de coördinatie van het OMC-net Pre-Commercial Technology Procurement (PTP) ontwikkelde het agentschap een nieuw beleidsinstrument op basis van precommerciële inkoopconcepten die ook door de

Europese Commissie worden gebruikt. Het huidige budget voor het instrument bedraagt ongeveer 10 miljoen euro.

Toch vernamen we dat er nog meer moet gebeuren op het vlak van vraaggedreven beleid en dat het ontbreekt aan een goede wisselwerking tussen vraag en aanbod in België. Er kan vooruitgang worden geboekt als de federale en regionale niveaus nauwer met elkaar samenwerken. Een grote hinderpaal is de huidige wetgeving in verband met overheidsopdrachten (artikel 78) dat personen die werken aan een prototype voor een openbare aanbesteder verbiedt om deel te nemen aan de opdracht om de inkoper de hieruit voortvloeiende innovatieve producten te leveren. De huidige herziening van de Europese wetgeving moet worden aangegrepen om de Belgische wetgeving in verband met innovatie bij te sturen.

Om innovatie meer kansen te geven, is er nood aan hervorming in de overheidssector en aan een gericht beleid. De innovatie-activiteiten van de overheidsspelers en de acties die het intensieve gebruik van innovaties en het aanboren van nieuwe markten voor innovatie beogen, moeten op een gerichte manier worden ontwikkeld. Er is nood aan nieuwe initiatieven en nieuwe actiemodellen. Het gaat onder meer om meer acties op het gebied van openbare aanbestedingen, regelgeving en normalisering. Regelgeving kan bijvoorbeeld zorgen voor meer vraag in de markt van innovaties (zoals een efficiënter gebruik van energie). De groeiende rol van de openbare sector als drijvende kracht achter en tussenpersoon voor innovatie moet dan ook in de verf worden gezet (dit punt werd nauwelijks aangehaald tijdens de panelbesprekingen).

Een actieplan voor een vraag- en gebruikersgedreven innovatiebeleid kan een uitweg bieden. Voor een doeltreffender onderzoek- en innovatiebeleid moet er beter gebruik worden gemaakt van de kansen die zich aandienen voor innovatie ingegeven door behoeften van gebruikers. In het kader van innovatieprocessen en bij de hervorming van overheidsdiensten moet men een beroep doen op de ervaring en de kennis van klanten en gebruikers. De openbare sector kan een grotere rol spelen bij het aanwakkeren van de vraag en kan de werking van vernieuwingsgezinde markten vergemakkelijken. De regionale en federale overheden moeten ervoor zorgen dat het wetgevende kader en de stuursystemen steun bieden voor uitwisselingsprogramma's voor meerdere spelers en voor het delen van allerhande expertise en experimenten. Zo kunnen nieuwe onderzoek- en innovatievormen worden gepromoot en wordt het pad geëffend voor een betere verdeling van het werk over de verschillende sectoren en actoren op het vlak van innovatie.

Een vraaggedreven innovatiebeleid vereist een gezamenlijke aanpak van alle beleidsniveaus. Voor België vormt dit een extra uitdaging. Alleen zo kunnen deze oplossingen leiden tot marktsucces dat de gewesten overstijgt.

7. Synergieën tussen actoren op het vlak van onderzoek

Synergieën tussen de verschillende regio's komen elders in dit verslag aan bod. In dit hoofdstuk gaan we in op de synergieën tussen bedrijven en op de relatie tussen het bedrijfsleven en de academische wereld. Het uitgangspunt in termen van benchmarking is vrij goed – in vergelijking met het gemiddelde van de EU27 scoort België op het innovatiescorebord ruim boven het gemiddelde wat synergie-indicatoren betreft: België scoort 199 voor de samenwerking tussen innovatieve kmo's en 170 op copublicaties van de openbare en de particuliere sector. Ook de OESO vermeldt in zijn vooruitzichten voor 2010 de sterke synergieën op het vlak van innovatie als één van de sterke punten van België. De indicatoren voor dit sterke punt waren 'octrooien met buitenlandse mede-uitvinders' en 'de onderlinge samenwerking tussen ondernemingen (op het vlak van innovatie)' uitgedrukt in een percentage van alle ondernemingen.

Toch werd aan het panel meermaals gezegd dat op dit vlak nog meer mogelijk is. Op macroniveau stelden de panelleden vast dat barrières tussen de regio's onderzoekers,

instellingen en bedrijven ervan weerhouden om op gelijke voet samen te werken over de grenzen van de regio's heen. Op dit thema zijn we al in eerdere hoofdstukken ingegaan. We willen hier echter nogmaals benadrukken dat dergelijke barrières de keuzes om samen te werken beperken en de kans op succesvolle partnerschappen een stuk kleiner maken. Dit probleem wordt omzeild door een persoonlijke en pragmatische aanpak.

We hadden de indruk dat de synergie tussen het bedrijfsleven en de academische wereld systematischer en stabiel kon verlopen. Er waren goede synergieën met grote ondernemingen, maar dit was veel minder het geval met kleinere. Dit is in de meeste landen een probleem en dat is deels te wijten aan het kleinere opnemingsvermogen van kmo's. Verbetering is echter mogelijk als er meer wordt gekozen voor het natuurlijke ecosysteem van de grote ondernemingen die de grootste klanten zijn van kleinere ondernemingen.

De regionale agentschappen werken actief aan de bevordering van synergieën, maar het aanbod van onderzoekssamenwerking lijkt een lacune te vertonen – de meeste steun gaat naar individuele instellingen. Er zijn ook problemen met het delen van intellectuele eigendomsrechten (IER) bij samenwerking en met de mobiliteit van onderzoekers tussen sectoren. Gemeenschappelijke openbare-particuliere partnerschappen kunnen worden gebruikt om maatschappelijk krediet te vergaren door een kader te creëren waarbinnen informele netwerken vorm kunnen krijgen. Tegelijk moeten de federale en regionale wetgevende kaders op elkaar worden afgestemd om de samenwerking tussen meerdere partners te bevorderen en om platforms te creëren voor hoogwaardige vormen van onderzoek, ontwikkeling en innovatie.

Het is ook van belang om deze synergieën niet te beperken tot de vormen die worden gebruikt bij het ontwikkelen van nieuwe technologie. In het verstedelijkte Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de ruimte voor ondernemingen beperkt, maar is er wel veel potentieel voor een kennisgedreven dienstensector. Tegenover de vrij hoge werkloosheidsgraad in het gewest, de beperkte belastinginkomsten en de vrij kleine academische sector staan de creatieve schat van een multiculturele bevolking en de noden van de hoofdstad van de EU. Deze mix lijkt er samen met de bevindingen van het IUS (het prestatiescorebord voor onderzoek en innovatie) over de minder goede score van België op het vlak van innovatie die niet door de wetenschap wordt gedragen, op te wijzen dat Brussel in zijn specialisatiestrategie ook moet gaan voor vormen van innovatie die niet op O&O zijn gebaseerd (zoals onderwijs, diensten en sociale innovatie en creatieve sectoren). Die sectoren moeten ook banden smeden met de universiteiten en moeten hierbij ook kunnen rekenen op de steun van de beleidsmakers.

8. Internationalisering van het Belgisch onderzoek- en innovatiesysteem

Onderzoek en innovatie in België werden zowel in de openbare als in de particuliere sector altijd al gekenmerkt door een grote internationale openheid. Het uitstekende onderzoeksniveau heeft heel wat O&O-investeringen uit het buitenland aangetrokken en lag aan de basis van de groei van een aantal Belgische ondernemingen met een heel sterke O&O-inslag, bijvoorbeeld in de biowetenschappen en de farmaceutische sector. Het groeiende aantal octrooien met internationale mede-uitvinders is opmerkelijk. Dit toont de internationale aantrekkingskracht van de Belgische industrie aan en de hoge toppen die het met zijn onderzoeksprojecten scheert.

We raden ten stelligste aan om de beste kansen te benutten die voortvloeien uit de open en sterk geïnternationaliseerde economie en de BRIA. De sterke internationalisering van de economie en de samenleving is een van de grootste troeven van België. Die internationalisering nog uitbreiden is een doelstelling voor de hele BRIA. Er moeten permanente maatregelen worden genomen om de openheid van de

onderzoek- en innovatieomgeving nog te vergroten en om een ruimdenkende houding in stand te houden. Internationalisering is cruciaal voor kleine landen omdat ze voor heel wat zaken afhankelijk zijn van ontwikkelingen die elders gebeuren. De openheid levert nieuwe kansen op; de beschikbare middelen zijn hier immers beperkt en heel wat kennis en vaardigheden die kleine spelers nodig hebben, komt uit het buitenland.

België geniet het vertrouwen van grote multinationals die actief zijn in O&O. Hierdoor scoort België heel goed op de Europese ranglijst van intensiteit in onderzoeksinvesteringen in verhouding tot het BBP. De aanwezigheid van grote multinationals met een sterk innovatief profiel werkt bovendien als een katalysator voor de onderzoeksactiviteiten van universiteiten, onderzoekscentra en high-tech kmo's. Men moet echter altijd rekening houden met een mogelijke delocalisering en nog meer de nadruk leggen op een klantgericht onderzoek- en innovatiebeleid.

In de vorige hoofdstukken hebben we al aangekaart dat het feit dat België in Europese aangelegenheden niet naar buiten komt met één stem, negatieve gevolgen heeft. Vooral bij Europese initiatieven zoals gezamenlijke programmering en gemeenschappelijke ondernemingen voor de uitvoering van gezamenlijke technologie-initiatieven is een meer strategische aanpak van de lidstaten nodig. Het is van vitaal belang voor een klein land zoals België om deze debatten goed voorbereid aan te vatten en om samenwerking te zoeken met andere lidstaten die gelijkaardige belangen hebben. Het gebrek aan een gemeenschappelijke strategie om internationale samenwerkingsverbanden met 'derde landen' aan te gaan (vooral landen buiten de EU) werd door verschillende deelnemers aan de panelbesprekingen aangehaald.

9. Aanbevelingen

Op basis van onze analyse in de voorgaande hoofdstukken formuleren we de volgende aanbevelingen voor de Belgische overheden:

Algemeen

1. België is een complexe en unieke onderzoeks- en innovatieruimte met veel verschillende bevoegdheidsniveaus. We respecteren vanzelfsprekend de autonomie en de bevoegdheden van de verschillende overheidsniveaus zoals vastgelegd in de Belgische grondwet, maar zijn ervan overtuigd dat een nauwere samenwerking tussen het gewestelijke, gemeenschappelijke en federale beleidsniveau voordelig kan zijn:
 - om een meer gestroomlijnd en transparanter beleid uit te stippelen voor de doelgroepen van dit beleid en op die manier een einde te maken aan overbodige en dubbele instrumenten;
 - om kansen te bieden om te komen tot een kritieke massa in domeinen waarin België het verschil wil maken in een geglobaliseerde markt;
 - om ertoe bij te dragen om de subkritieke omvang aan te pakken van bepaalde administraties voor onderzoek en innovatie.
2. Om de Barcelona-doelstelling te halen van 3% van het BBP voor O&O-uitgaven, moeten alle Belgische overheden (gewesten, gemeenschappen en de Federale regering) hun **overheidsuitgaven voor O&O verhogen** en voldoende incentives bieden zodat **investeringen in O&O** voor de particuliere sector aantrekkelijk blijven. Alle Belgische administraties moeten ernaar streven om minstens 1% van hun BBP aan O&O te besteden.

Met betrekking tot kritieke massa, samenwerking en coördinatie

3. België **moet innovatiebarrières tussen de verschillende gewesten weghalen** die onderzoekers, instellingen en bedrijven verhinderen om op gelijke voet over de gewestgrenzen heen activiteiten te ontwikkelen en samen te werken. Een moedige maatregel zou zijn om alle subsidieregelingen voor onderzoek en innovatie open te stellen voor teams en bedrijven uit om het even welke Belgische regio en dat de kosten worden gedragen door de regio waar de bedrijven of de teams actief zijn. Een minimumoptie zou zijn om de programma's open te stellen wanneer organisaties uit verschillende Belgische subsystemen samenwerken.
4. Er is nood aan een coherente wisselwerking tussen institutionele financiering, directe en indirecte maatregelen (innovatief aanbesteden, fiscaal beleid, regelgeving en normalisering) voor technologische en niet-technologische innovaties. Een toetsing van het Belgisch systeem zou baat hebben bij een holistische analyse van het hele nationaal systeem en niet van het conglomeraat van de subsystemen. Er is nood aan minstens een platform of orgaan dat voortdurend waakt over de **coherentie van de beleidsmix** in België.
5. De ministers bevoegd voor het kennis- en innovatiesysteem (secundair en tertiair onderwijs, wetenschappen, onderzoek, economie en *financiën*) moeten minstens twee keer per jaar samenkomen voor een top over onderzoek en innovatie. Op die manier moeten ze de nodige politieke goodwill aanwakkeren en middelen vrijmaken voor een **gemeenschappelijke strategische onderzoek- en innovatieagenda** over alle bevoegdheidsniveaus heen. CFS (Commissie Federale Samenwerking), CIS (Commissie Internationale Samenwerking) en IEC (Interministeriële Economische Commissie) moeten deze topbijeenkomsten in het voor- en najaar samen voorbereiden. Ze moeten hierbij de belangrijkste stakeholders (universiteiten, industrie, handel enz.) en alle bestaande adviesorganen van de verschillende regeringen betrekken.
6. CFS, CIS en IEC moeten nauw en met hernieuwde kracht samenwerken en zo voor meer **coördinatie** op het hoogste niveau zorgen en tegelijk de commissies de kans bieden om hun oorspronkelijke opdracht te handhaven. Er is nood aan een systeem dat toezicht kan houden op en gangmaker kan zijn voor het algemene Belgische onderzoek- en innovatietraject. Naast regelmatige vergaderingen kan het nuttig zijn om het advies in te winnen van de belangrijkste stakeholders, de wetenschappelijke raad enz. Een Belgian Research and Innovation Area Committee (BRIAC) kan instaan voor de coördinatie. Volgens het panel zou het uitstippelen van een gemeenschappelijke agenda in verband met de positionering naar klanten (interne waarde) en met de globale concurrentiepositie (externe waarde) zinvol zijn.
7. De Belgische overheden moeten nauwer samenwerken om een gemeenschappelijke strategie en aanpak uit te werken met het oog op de Europese agenda voor onderzoek en innovatie. Daarnaast is er ook nood aan een strategie voor samenwerking met 'derde landen'. De aanpak met betrekking tot ESFRI (Europees strategieforum voor onderzoeksstructuren) kan hierbij als voorbeeld dienen. Er moet een oplossing komen voor een eventuele patstelling of een subkritische deelname als slechts één regio aan bijvoorbeeld een gezamenlijk programmeringsinitiatief wil deelnemen.

Beleid op elkaar afstemmen en inspanningen opnieuw bundelen

8. Een **strikte klant- en oplossingsgerichte aanpak** moet helpen om de ingewikkelde beheerstructuren te overwinnen. Het moet ook de aanzet zijn voor een vereenvoudiging van de beleids- en subsidie-instrumenten. Een transparante klantgerichte strategie die instellingen en bedrijven waar nodig samenbrengt (oplossingen voor klanten zoals het beheer van belangrijke accounts en één centraal aanspreekpunt), kan helpen om de administratieve rompslomp voor klanten te beperken, die ze kan wegwijs maken in de verschillende instrumenten en tegelijk mogelijkheden voor vereenvoudiging, voor synergieën en voor het

wegnemen van hinderpalen signaleert. Mogelijke doelgroepen zijn in eerste instantie kmo's en kleinere instellingen, maar ook bedrijven die zich in België willen vestigen.

9. Tegemoetkomen aan de noden van gebruikers zal uiteraard ook leiden tot steun voor innovatie die niet noodzakelijk rechtstreeks uit de onderzoekbasis voortkomt, maar uit de **configuratie van bestaande technieken, uit de dienstensector en uit de creatieve sector**. Hierdoor zal Brussel een efficiëntere rol in het innovatiesysteem kunnen spelen.
10. Een actieplan opstellen voor een innovatiebeleid dat **uitgaat van de vraag en van de gebruiker**. Om het onderzoek- en innovatiebeleid doeltreffender te maken, moet er beter gebruik worden gemaakt van nieuwe kansen voor innovatie die uitgaan van de noden van gebruikers. De belemmeringen voor innovatie in de wetgeving voor overheidsopdrachten (art. 78) moeten worden weggenomen. Er moet in de ontwerpfasen van beleidsprogramma's **meer worden overlegd met stakeholders** om zeker te zijn dat het beleid op de gebruikers is afgestemd.
11. Gerichte steun voor **jonge innovatieve bedrijven** en multinationals die ervoor kiezen om hun O&O-hoofdkwartier in België te vestigen, kan zorgen voor een bredere bedrijvenbasis en zal België minder afhankelijk maken van strategische beslissingen van buitenlandse multinationals. Het lokale en nationale ecosysteem ontwikkelen, helpt om bestaande vestigingen van multinationals hier te houden. Het huidige beleid gericht op jonge innovatieve bedrijven blijft kleinschalig. Er is nood aan meer wisselwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen: economie, financiën, belastingen, onderwijs, innovatie en onderzoek. De versnippering van het systeem staat een coherente aanpak voor jonge starters in de weg. Bij de volgende beoordeling van regelingen voor fiscale incentives moet wat ruimer worden gekeken naar het concurrentievermogen van België op het vlak van kosten, productiviteit en globale budgettaire prestaties. De recente terugval op de ranglijst van het World Competitiveness Report moet door alle gewesten en over de gewesten en gemeenschappen heen worden onderzocht om een volledig beeld te hebben. Alle regeringsleden moeten bekijken welke hindernissen er voor het ondernemerschap bestaan en deze zo snel mogelijk uit de wereld helpen.

Een doeltreffender systeem

12. Een specifiek actiepunt kan zijn om het gemiddelde praktijkniveau in universiteiten en **bureaus voor technologieoverdracht** en in onderzoeksinstellingen op te krikken tot het beste Belgische niveau (en hoger). Dit proces zou baat hebben bij het gebruik van de correctere term 'uitwisseling van kennis' om te benadrukken dat het hier gaat om een proces dat in twee richtingen werkt. De werkingskosten voor dergelijke bureaus kunnen hoog oplopen; het is dan ook zinvol om elke kans aan te grijpen om diensten tussen de instellingen te delen.
13. Beleidsmaatregelen moeten meer uitgaan van de vaardigheden die in grotere ondernemingen latent aanwezig zijn, door bijvoorbeeld gebruik te maken van **openbare-particuliere partnerschappen** om de nodige ontwikkelingsmaatregelen uit te werken om te helpen bij het omzetten van de kennis in activiteiten waarbij de maatschappij en de economie baat hebben. Het moet om meer gaan dan het louter verkopen van intellectuele eigendom uit O&O. Deze partnerships moeten ook de opkomst steunen van bedrijven in de tertiaire en de culturele sector. Hierbij kan de concentratie aan tertiaire en culturele bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een bijkomend voordeel opleveren.
14. Het huidige en toekomstige **gebrek aan gekwalificeerde mensen en de lage mobiliteit tussen universiteiten onderling en tussen universiteiten en het bedrijfsleven** en de non-profit sector moet door alle betrokkenen uitermate ernstig worden genomen.